

UOT: 336.641:368.07
JEL: I13; J65; G23; P43

AĞAYEV H.R., doktorant,
Azərbaycan Kooperasiya Universiteti
E-mail: agayevheyder.r@gmail.com

İQTISADI İSLAHATLAR ŞƏRAİTİNDƏ SİĞORTA SİSTEMİNİN TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ PROBLEMLƏRİ VƏ İSTİQAMƏTLƏRİ

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi – iqtisadi islahatlar şəraitində sığorta sisteminin təkmilləşdirilməsi problemləri və istiqamətlərinin tədqiqindən ibarətdir.

Tədqiqatın metodologiyası – sistemli və müqayisəli təhlil, iqtisadi islahatlar şəraitində sığorta sisteminin təkmilləşdirilməsi problemləri və istiqamətlərindən çıxış etməklə, bu problemlər üzrə metodoloji əsaslar və üsullar müəyyənəşdirilmişdir.

Tədqiqatın nəticələri – iqtisadi islahatlar şəraitində sığorta sisteminin təkmilləşdirilməsi problemləri və istiqamətləri üzrə tövsiyələr hazırlamaq və təkliflər irəli sürməkdən ibarətdir.

Acar sözlər: *iqtisadi islahatlar, sığorta sistemi, sığorta bazarı, sığorta fəaliyyəti, sığorta şirkətləri.*

GİRİŞ

Sığorta fəaliyyəti qədim tarixə malik fəaliyyət növlərindəndir, hələ bizim eradan əvvəl başlayaraq, sığorta fəaliyyətinin müxtəlif əlamətləri müşahidə edilmişdir. Artıq XIII əsrdə insanlar arasında ictimai-iqtisadi münasibətlər sistemində zərərlərin bölüşdürülməsi forması yaranmış idi, XIV-XVIII əsrlərdə isə dəniz nəqliyyatının inkişaf proseslərində ortaya çıxan təhlükələrdən sığortalama müqavilələri mövcud idi. XVIII-XIX əsrlərdə sənaye sahələrinin inkişaf etməsi ilə əlaqədar olaraq, sığorta fəaliyyətinin genişləndirilməsi baş vermişdir və həmin dövrdə həyat sığortasının müxtəlif formalarından istifadə olunmuşdur. XX əsrdən başlayaraq, sığorta sisteminin formalaşdırılması və inkişaf etdirilməsi prosesləri intensivləşmiş, institusional əsaslar yaranmış, müxtəlif fəaliyyət sahələrində ortaya çıxan risklərin qiymətləndirilməsi üsulları müəyyənəşdirilmişdir. Müasir dövrdə isə sığorta fəaliyyəti qlobal xarakter almış, yüksək texnologiyaların genişlənməsi, internet-resurslar və informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının sürətlə iqtisadi inkişaf proseslərinə tətbiqi ilə bağlı sığorta xidmətlərinin strukturu əhəmiyyətli səviyyədə genişlənməmiş, o cümlədən, elektron sığorta xidmətləri formalaşmışdır.

İqtisadi islahatlar şəraitində sığorta sisteminin səmərəliliyinin təmin edilməsi problemləri müasir dövrdə kifayət qədər aktuallığı ilə diqqət çəkir. Sığorta çoxfunksiyalı xüsusiyyətlərə malik

fəaliyyət sahələrindəndir və ölkənin maliyyə sisteminin əsas komponentlərindən hesab olunur. Belə ki, sığorta mühüm iqtisadi kateqoriya olaraq, başqa iqtisadi kateqoriyalardan əhəmiyyətli səviyyədə fərqlənir. Bununla belə, bütün yaxınlıq və oxşarlıqlarına baxmayaraq, sığortanın digər iqtisadi kateqoriyalara bənzəməyən əlamətləri də mövcuddur. Sığorta iqtisadi inkişaf proseslərində risklərin azaldılması və müxtəlif subyektlər üzrə bölüşdürülməsində spesifik funksiyaları yerinə yetirir [1]. Sığorta bir tərəfdən bölüşdürücü funksiyasına malik olsa da, digər tərəfdən xəbərdaredici funksiyası hesabına iqtisadi islahatlar şəraitində ortaya çıxan biləcək riskləri qabaqcadan xəbərdar edir, zəruri tədbirlərin görülməsinin vacibliyini bildirir. Eyni zamanda, sığorta - sığortalının əmlakının və əmlak mənafeələrinin müdafiəsində formalaşan münasibətlərin məcmusu kimi də xarakterizə olunur. Belə ki, sığorta iqtisadi anlayış olmaqla yanaşı, iqtisadi fəaliyyət sahələrinin və cəmiyyətin inkişafında mühüm rol oynayır. Sığorta istehsal prosesində baş verən maddi itkilərinin əvəzinin ödənilməsi ilə əlaqədardır [2].

Qeyd edək ki, dünya təcrübəsindən çıxış etsək, sığortanın çoxlu sayda müxtəlif növlərinin olduğunu görmək mümkündür. Bunları bir sıra qruplarda birləşdirmək olar və praktikada əsasən daha çox yayılmış sığorta qruplarına aid olunanlar bunlardan ibarətdir: 1) icbari sığorta - burada əsasən müxtəlif hadisələr, konkret nəqliyyat vasitələrində baş verən bədbəxt hadisələrdən,

nəqliyyat qəzalarından sığortalanmalar, həmçinin tibbi sığorta daha çox yayılmışdır; 2) könüllü sığorta - bu tip sığorta qrupuna, ilk növbədə daha geniş spektrdə həyat sığortası daxildir və həyat sığortası sığorta fəaliyyətinin əhəmiyyətli hissəsini təşkil edir, bunlarla yanaşı yüklərin sığortası, pensiya sığortası və bədbəxt hadisələr üzrə könüllü sığortalanmalar diqqət çəkir; 3) əmlak sığortaları - bu kateqoriyadan olan sığorta fəaliyyəti bazar iqtisadiyyatı şəraitində xüsusilə geniş yayılmışdır, fiziki və hüquqi şəxslərin müxtəlif növ əmlaklarının sığorta edilməsi, obyektlərin yanğından və qəzalardan sığortalanması, malların göndərilən ünvana təhlükəsiz çatması ilə bağlı sığorta əməliyyatları mühüm əhəmiyyət kəsb edir; 4) sahibkarlıq və biznes fəaliyyəti üzrə sığorta - bu kateqoriyadan olan sığorta fəaliyyəti əsas etibarilə alqı-satqı proseslərində və əməliyyatlarında bağlanan müqavilə öhdəliklərinin yerinə yetirilməsinə dair məsuliyyəti özündə əks etdirir, eyni zamanda sahibkarlıq və biznes fəaliyyətindən risklərin sığortalanmasını təmin edir və 5) kənd təsərrüfatı sığortası - bu sığorta fəaliyyətinin başlıca istiqamətləri müxtəlif kənd təsərrüfatı və aqrar məhsulların sığortalanması, həmçinin çoxillik bitkilərin və heyvanların sığortalanması ilə bağlıdır.

Sığorta sisteminin inkişaf etdirilməsi və sığorta fəaliyyətinin modelləşdirilməsinə yanaşmaların təhlili

Dünyanın müxtəlif ölkələrində sığorta sisteminin inkişaf etdirilməsi, eyni zamanda sığorta fəaliyyətinin modelləşdirilməsi ilə bağlı proseslərinə yanaşmalar spesifikliyi ilə fərqlənir. Qeyd etmək lazımdır ki, son 20-30 il ərzində dünya ölkələrində sığorta sisteminin inkişaf etdirilməsi və sığorta bazarlarının dinamikliyinin intensivləşdirilməsi prioritetlərinə diqqət artmışdır. Belə ki, maliyyə bazarında baş verən transformasiyalar və inkişaf səmtləri kontekstində sığorta sisteminin rolu artmaqda davam etmişdir. Dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində dünya maliyyə böhranının və iqtisadi tənəzzülün mənfi fəsadlarının aradan qaldırılmasında sığorta fəaliyyətinin önəmli rolu olmuşdur və təsadüfi deyildir ki, sığortanın multiplikativ təsiri nəticəsində milli iqtisadiyyatların inkişaf proseslərində müsbət hallar diqqət çəkmiş, artım

templəri bərpa edilmişdir. Məsələn, ABŞ və Böyük Britaniyada, Yaponiyada, eyni zamanda bir sıra Avropa ölkələrində növbəti illərdə iqtisadiyyatın artım tempinin 1,0-1,5 % səviyyəsində yüksələcəyi gözlənilir. Çin Xalq Respublikasında isə iqtisadiyyatın artım tempinin 5-6 % səviyyəsində davam edəcəyi proqnozlaşdırılır [3]. Bunlarla yanaşı, maliyyə bazarlarının dinamikliyinin artması prosesləri çərçivəsində sığorta fəaliyyətinin rolunun daha da yüksələcəyi və sığorta şirkətlərinin dünya iqtisadi proseslərində, maliyyə bazarlarında əhəmiyyətinin artacağı gözlənilir.

Təsadüfi deyildir ki, dünyanın ən iri kapitalla malik şirkətləri sırasında sığorta şirkətlərinin sayı ilbəlil artmaqdadır [4]. İnkişaf etməkdə olan ölkələrdə sığorta bazarının artım tempinin az da olsa yüksəlməsi fonunda, inkişaf etməkdə olan dünya sığorta bazarında artımın dinamikliyi, ümumilikdə dünya sığorta bazarının növbəti illərdə inkişaf tempinin artmasını proqnozlaşdırmağa, həmçinin sığorta şirkətlərində maliyyə sabitliyinin idarəetmə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsində yeni yanaşmaların daha çox diqqət çəkəcəyi gözlənilir [5]. Bu amillər və inkişaf səmtləri baxımından, yaxın perspektivdə sığorta sisteminin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və bu sistemdə fəaliyyət göstərən sığorta şirkətlərinin maliyyə sabitliyinin idarəetmə mexanizmlərinin gücləndirilməsi tədbirlərinə daha çox önəm veriləcəyini proqnozlaşdırmaq mümkündür.

Digər bir problem, sığorta şirkətləri ilə sığorta olunanlar arasında qarşılıqlı inam məsələsinin və etimad mühitinin həll edilməsidir, yəni bu sahədə mövcud problemlərin aradan qaldırılması vacib şərtlərdəndir. Bu onunla bağlıdır ki, praktikada sığorta şirkətləri topladıqları sığorta haqlarının əhəmiyyətli bir hissəsini sığorta ödənişlərinə sərf etmirlər və bununla bağlı qeyri-mütənasiblik haqlı olaraq sığorta xidmətləri istehlakçıların narazılığına səbəb olur. Bir sıra göstəricilərə nəzər saldıqda, bunu əyani şəkildə görmək mümkündür. Belə ki, 2013-2017-ci illərdə dünya üzrə sığorta kompaniyalarının fəaliyyətinin təhlilindən baxdıqda, sığorta ödənişlərinin artım tempi cəmi ümumilikdə 3 %-dən bir qədər çox olmuşdur. Anaoloji göstərici inkişaf etməkdə olan bir sıra dünya ölkələrində 8,7 % təşkil etmişdir, amma bu göstərici iqtisadi cəhətdən inkişaf

etmiş ölkələrdə cəmi 1,7 % səviyyəsində qərar tutmuşdur.

Ayrı-ayrı iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrdə sığorta haqlarının toplanmış həcmindən istifadənin strukturuna nəzər saldıqda, 2017-ci il üzrə sığorta ödənişlərinin artım tempi ABŞ-da - 1,3 % təşkil etmişdir və bu göstərici Kanadada - 2,3 %, Yaponiyada - 1,0 %, Almaniyada - 0,6 % səviyyəsində olmuşdur [6]. Bu sırada qlobal sığorta kompaniyalarının fəaliyyəti ilə bağlı məqamlar diqqət çəkir. Dünyanın bir çox ölkələrində geniş təsir dairəsinə malik olan qlobal sığorta kompaniyalarının əksəriyyəti ABŞ-a məxsusdur, bir qrup kompaniyalar isə Böyük Britaniya, Yaponiya, Almaniya və Fransanı təmsil edirlər. Son illərdə Çinin qlobal sığorta kompaniyaları kapitallaşma səviyyəsinə görə dünya liderlərinə çevrilməkdədirlər. Ümumiyyətlə, bu ölkədə sığorta potensialının kifayət qədər yüksək olması sığorta kompaniyalarının dayanıqlı maliyyə mənbələrinin formalaşdırılmasında və iqtisadi inkişaf proseslərində onların rolunun artırılmasında əhəmiyyətli funksiyaları yerinə yetirirlər.

Sığorta sisteminin təkmilləşdirilməsi və qlobal maliyyə çağırışlarına uyğun olaraq, daha səmərəli fəaliyyət alətlərinin formalaşdırılması, onun multiplikativ təsirindən və çoxfunksiyalılıq xüsusiyyətlərindən səmərəli istifadə etməklə, iqtisadi islahatların aparılmasında və inkişaf proseslərinin sürətləndirilməsində fəal istifadə olunmasına marağın yaranması diqqət çəkir [7]. Eyni zamanda, iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinin inkişaf etdirilməsi proseslərinin məhsuldarlığının və səmərəliliyinin yüksəldilməsi, bu proseslərdəki risklərin minimuma endirilməsi məqsədilə, sığorta fəaliyyətindən istifadə imkanlarının reallaşdırılması strateji əhəmiyyəti ilə fərqlənir və bu amillər baxımından həmin proseslərinin idarəetmə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi, həmçinin onların səmərəliliyinin maksimum artırılması tədbirlərinin görülməsi vacib şərtlərdəndir. Bütün bunlar iqtisadi islahatların aparılmasında və dərinləşdirilməsində, iqtisadi inkişaf proseslərinin səmərəliliyinin yüksəldilməsinə müsbət təsir göstərirlər [8].

Bundan əlavə, sığorta bazarı iştirakçılarının qarşılıqlı maraqlarının qorunması və bunlarla əlaqədar sığorta şirkətlərində tələb olunan maliyyə

yə resurslarının və ehtiyatlarının yaradılması, investisiya fəaliyyətinin təmin edilməsi idarəetmə sisteminin təkmilləşdirilməsi proseslərini zəruri edir [9]. Digər vacib məsələlər sığorta fəaliyyətinin reallaşdırılması ilə bağlı olaraq, tarif və qiymət siyasətinin balanslaşdırılması, sığorta xidmətlərinin əlçatanlığının təmin olunması və xidmətlərin strukturunun genişləndirilməsindən ibarətdir [10]. Ümumilikdə, iqtisadi islahatlar şəraitində, milli iqtisadiyyatın inkişafının prioritet vəzifələrinin və strateji hədəflərinin reallaşdırılması proseslərində sığorta sisteminin inkişaf etdirilməsi üzrə strateji fəaliyyət istiqamətlərini Şəkil 1-dəki kimi verməyi məqsəduyğun hesab etmişik

Şəkil 1-in təhlilindən baxdıqda, müasir dövrdə sığorta sisteminin səmərəliliyinin yüksəldilməsi və bununla bağlı zəruri tədbirlərin sistemli şəkildə həyata keçirilməsinin vacibliyi diqqət çəkir. Belə ki, sığorta sistemi bir sıra mühüm funksiyaları yerinə yetirir və bununla bağlı strateji yanaşmaların hazırlanmasını tələb edir. Bunlara, ilk növbədə, sığorta sisteminin strateji əhəmiyyətinin dərk edilməsi üzrə cəmiyyətdə və iqtisadiyyatda, bütövlükdə, ölkə üzrə konseptual yanaşmaların mahiyyətinin başa düşülməsi, sığorta sisteminin səmərəli fəaliyyətinə imkan verən qanunvericilik bazasının formalaşdırılması, bu sistemin hazırkı alətlərinin və mexanizmlərinin qlobal sığorta çağırışlarına adekvatlığının təmin olunması, ölkə əhalisinin, iqtisadi subyektlərin maraqlarının müdafiəsində sığorta fəaliyyətinin çoxfunksiyalılıq xüsusiyyətlərindən səmərəli istifadə olunması, sığorta sisteminin multiplikativ təsirindən bəhrələnməklə əlavə dəyər yaradan sahələrin inkişaf etdirilməsi, investisiya fəaliyyətinin genişləndirilməsi və s. aiddirlər.

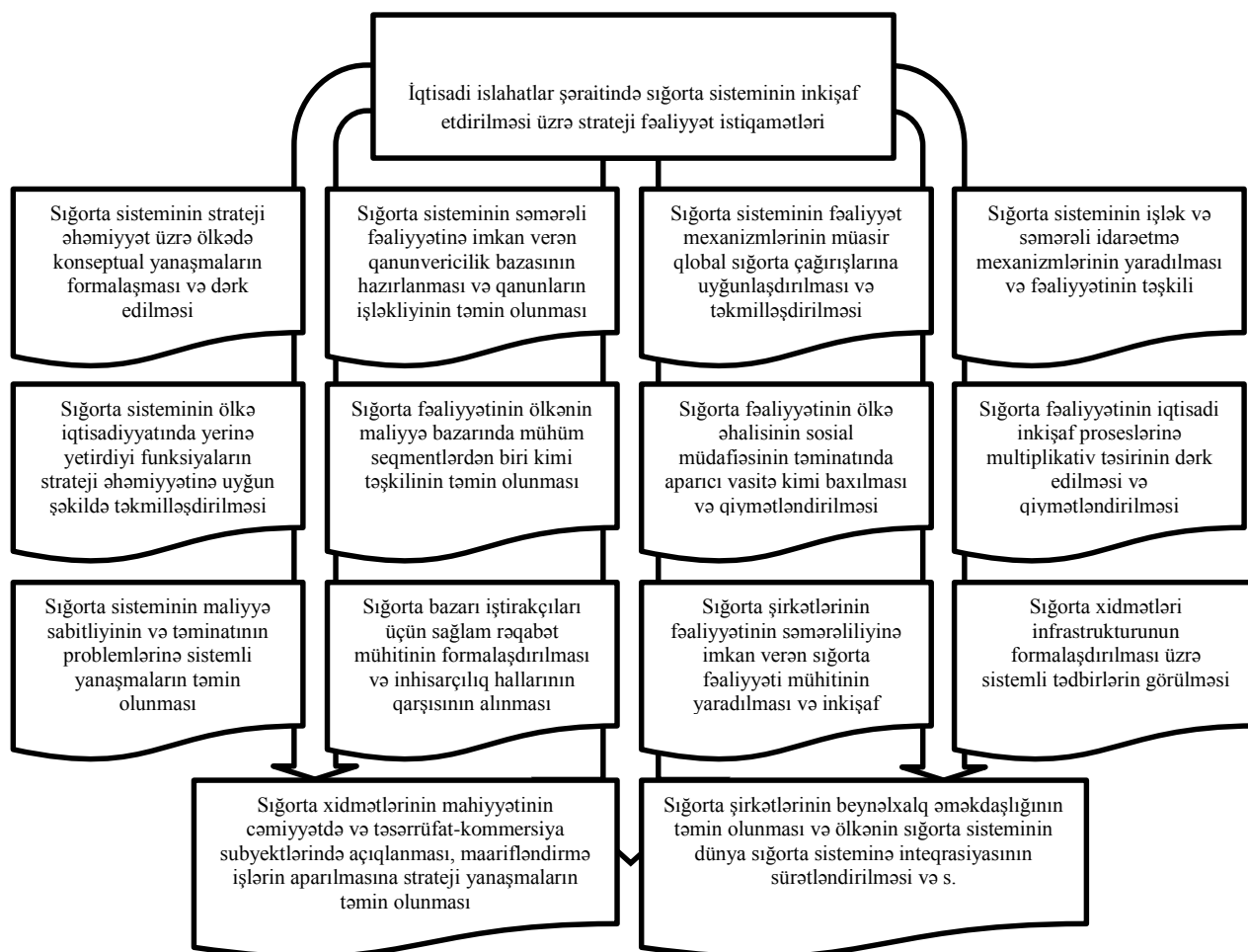
Sığorta fəaliyyətinin iqtisadi islahatların və iqtisadi inkişaf proseslərinin sürətləndirilməsinə təsiri məsələləri

Sığorta xidmətləri dövlət tərəfindən nə qədər tənzimlənsə belə, sığorta fəaliyyətinin əsasında bazar mexanizmləri, iqtisadi münasibətlərin səmərəliliyi və dayanıqlılığı məsələləri, insanların müxtəlif risklərdən sığortalanmasının prioritetliyi məsələləri daha çox önəm təşkil edir. Bu amillər baxımından sığorta fəaliyyətinin iqtisadi

islahatların intensivləşdirilməsi proseslərinə təsiri daha geniş mənada baxılmalı və qiymətləndirilməlidir [11].

Şəkil №1.

İqtisadi islahatlar şəraitində sığorta sisteminin inkişaf etdirilməsi üzrə strateji fəaliyyət istiqamətlərinin blok-sxemi

Mənbə: tədqiqat materialları əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

Bundan əlavə, sığorta fəaliyyətinin iqtisadi inkişaf proseslərinin sürətləndirilməsi məsələlərinə kompleks yanaşmalar diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır. Belə ki, sığorta fəaliyyəti iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində maliyyə resurslarının mobilizasiya edilməsini, sığorta haqlarının vəsaitə onları təmərküzləşməsinə və bazarda tələb olunan təsərrüfat-iqtisadiyyat subyektləri arasında bölüşdürülməsini təmin edir [12]. Digər tərəfdən, sığorta şirkətlərinin özləri dünyada, beynəlxalq səviyyədə, ayrı-ayrı ölkələrdə iri investisiya kompaniyaları kimi fəaliyyət göstərirlər, investisiyalar yatırılırlar, iri inkişaf və investi-

siya proqramlarında - layihələrində əsas iştirakçılar kimi çıxış edirlər [13]. Sığorta iqtisadi inkişaf proseslərində özünün müxtəlif formaları ilə müxtəlif hüquqi və fiziki şəxslərin daha sabit fəaliyyət göstərmək potensialını artırmaqla bərabər, bu subyektlərin müxtəlif risklərdən qorunmasının təminatçısı kimi çıxış edir [14]. Sığorta iqtisadi inkişaf proseslərinin modelləşdirilməsi, onların maneərlilik qabiliyyətinin artırılması, aparılan islahatların daha da dərinləşdirilməsi, bu proseslərdə təhlükə yaradan risklərin mənfi fəsadlarının optimal şəkildə bölüşdürülməsi, dəyən zərərin həcmi minimuma endirilməsi və

bununla da iqtisadi inkişaf tsiklinin fasiləsizliyinə şəraitin yaradılması proseslərinə güclü təkan verir. Formalaşdırılmış sığorta ehtiyatları hesabına iqtisadi inkişaf proseslərinin və iqtisadi islahatlar iştirakçılarının üzləşdikləri dəyərin əhəmiyyətli hissəsini sığorta vasitələri ilə kompensasiya etmək mümkündür [15]. Bunlarla yanaşı, sığorta fəaliyyəti iqtisadi inkişaf proseslərinin iştirakçılarının integrativ əlaqələrinin genişlənməsinə, maliyyə axınlarının səmərəliliyinin təmin olunmasına və bazar iştirakçılarının maraqlarının qorunmasına əlavə stimullar verir [16]. Qeyd edək ki, sığorta şirkətlərinin fəaliyyəti proseslərində ortaya çıxan risklərin sistemli şəkildə öyrənilməsi, onların optimal səviyyədə idarə olunması və mənfi fəsadlarının maksimum azaldılması tədbirlərinin görülməsi vacib şərtlərdəndir [17]. Belə olduğu təqdirdə sığorta biznesinin maliyyə mənbələrinin genişləndirilməsi hesabına tariflərin və qiymətlərin əlçatanlığı təmin etmək, sığorta fəaliyyətinin iqtisadi inkişaf proseslərinə təsirini artırmaq mümkün olardı [18]. Eyni zamanda, sığorta özünün kredit funksiyası hesabına sığorta haqlarının yığılmasından toplanan vəsaitlərin yenidən bölüşdürülməsi və, başqa sözlə, kreditləşdirmə əməliyyatlarının aparılmasını təmin edir [19]. Sığorta, digər tərəfdən, yığım funksiyasına malikdir, yəni sığorta haqlarının daxil olması hesabına pul vəsaitləri cəlb edir və onları yenidən yığma yönəldir, bunlar isə pul-maliyyə axınlarının daha səmərəli idarəetmə sisteminin formalaşdırılmasını tələb edir [20].

Qeyd edək ki, müstəqilliyin bərpasından sonrakı dövrlərdə ölkədə sığorta sisteminin formalaşdırılması və inkişaf etdirilməsi üçün zəruri tədbirlər görülmüş, qanunlar qəbul olunmuşdur. Belə ki, 1993-cü il yanvar ayının 5-də “Sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunu qəbul olunmuşdur [21]. Bundan başqa, 25 dekabr 2007-ci ildə “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunu qəbul edilmişdir [22]. Bu qanunun başlıca missiyası ölkədə sığorta sisteminin inkişafının, sığorta bazarının peşəkar iştirakçılarının, o cümlədən sığortaçıların, təkrarsığortaçıların, sığorta vasitəçilərinin fəaliyyətinin əsas istiqamətlərini və prinsiplərini müəyyənləşdirmək, həmçinin sığorta sahəsində tənzimləmə və nəzarətin hüquqi-iqtisadi mexanizmlərini müəyyən etməkdir. Bunlarla bərabər, 28 oktyabr 1999-cu ildən “Tibbi sığorta

haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu” qüvvədədir [23]. Eyni zamanda, 24 iyun 2011-ci il tarixli “İcbari sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunu və 30 iyun 2017-ci il tarixli “İşsizlik sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunu bu qəbildən olan qanunlardır [24;25]. Ölkə Prezidentinin 6 dekabr 2016-cı il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında maliyyə xidmətlərinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”ndə maliyyə bazarlarının inkişafı, maliyyə xidmətlərinin strukturunun diversifikasiyalasdırılması, o cümlədən, sığorta xidmətlərinin səviyyəsinin yüksəldilməsi istiqamətində strateji hədəflər müəyyənləşdirilmişdir [26].

Şübhəsiz, bütün bunlar sığorta sisteminin təkmilləşdirilməsinə, sığorta bazarının daha da canlanmasına və onun regional fəaliyyətinin şaxələndirilməsinə müsbət təsir edəcəkdir. 2019-cu ilin əvvəlinə ölkədə 21 sığorta şirkəti fəaliyyət göstərir, bunlardan cəmi 3 sığorta şirkətinin il ərzində topladıqları sığorta haqlarının həcmi 50 milyon manatdan çox təşkil etmişdir (“Paşa Həyat Sığorta” ASC, “Paşa Sığorta” ASC və “Atəşgah Həyat” Sığorta Şirkəti” ASC.). Sığorta şirkətləri tərəfindən 2018-ci il ərzində sığorta sinifləri üzrə hesablanmış sığorta haqlarının ümumi məbləği 727,9 milyon manat təşkil etmişdir və il ərzində bu məbləğin cəmi 240,3 milyon manatı və yaxud 33 %-i sığorta ödənişləri şəklində sığorta edilənlərə ödənilmişdir. 2018-ci il ərzində sığorta sinifləri üzrə hesablanmış sığorta haqları və sığorta ödənişlərinin təhlili göstərir ki, hesablanmış sığorta haqlarının strukturunda əsas yeri könüllü sığortalar tutur və bunlar 536,1 milyon manat olmuşdur, onun isə 305,7 milyon manatı həyat sığortası ilə bağlıdır, qeyri-həyat sığortasının həcmi cəmi 230,4 milyon manat təşkil etmişdir.

NƏTİCƏ

İqtisadi islahatlar şəraitində sığorta sisteminin təkmilləşdirilməsi problemlərinin həlli və bununla bağlı fəaliyyət istiqamətlərinin səmərəliliyinin artırılması, mövcud mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi bir qrup məsələlərin global maliyyə və sığorta çağırışlarına adekvat olaraq baxılmasını, nəzərə alınmasını şərtləndirir:

➤ ilk növbədə, iqtisadi islahatlar şəraitində sığorta sisteminin təkmilləşdirilməsi problemlərinə konseptual yanaşmalar strateji səviyyədə təmin olunmalı və bunlar dövlətin sığorta fəaliyyəti üzrə siyasətində mütləq şəkildə nəzərə alınmalıdır;

➤ sığorta sisteminin dayanıqlılığının və sığorta şirkətlərinin səmərəli fəaliyyətinin təşkili istiqamətində kompleks tədbirlər görülməli, qanunvericilikdəki boşluqlar aradan qaldırılmalı və dünya təcrübəsinə uyğunlaşdırılmalıdır;

➤ iqtisadiyyatda aparılan islahatların mahiyyətindən və strateji hədəflərindən çıxış etməklə, sığorta fəaliyyətinin mövcud mexanizmlərinin maksimum təkmilləşdirilməsi və sığorta xidmətlərinin strukturu çevik, əlçatan, keyfiyyətli xidmətlər hesabına diversifikasiyalasdırılmalıdır və s.

ƏDƏBİYYAT SIYAHISI:

1. Ataşov B.X., Ələkbərov Ə.Ə., Xudiyev N.N. Sığorta işi. Bakı, 2018, "Kooperasiya" nəşriyyatı, 416 s.
2. Xankişiyev B.A., Abdullayev P.N. Sığorta işi. Bakı, "Adiloğlu" nəşriyyatı, 2004, 186 s.
3. Прогноз развития глобального рынка страхования на 2017-2018 годы: 5 ключевых тенденций в мире. <https://forinsurer.com>.
4. Мировой страховой рынок: операторы, тенденции и инфраструктура. <http://udik.com.ua>.
5. İbrahimov K.M. Dünya sığorta bazarının inkişaf tendensiyaları və qanunauyğunluqları // AUDİT Jurnalı, cild 21, №3, 2018.- S. 21-30.
6. Основные тенденции развития мирового страхового рынка. <http://librisum.com>.
7. Солонина С.В., Овсяницкий Э.С., Ануфриева А.Н. Факторы обеспечения финансовой устойчивости и платёжеспособности страховой организации // Научный журнал КубГАУ, №99(05), 2014.
8. Рубин А.Г. Страховая деятельность в системе управления предприятием. Дисс. канд. экон. наук. Краснодар, 2000, 150 с.
9. Глазкова Г.В. Повышение эффективности управления финансовыми ресурсами страховых организаций. Дисс. канд. экон. наук. Москва, 2002.-196 с.
10. Рыжков О.Ю. Финансовая устойчивость страховщиков: оценка и управление. Монография. НГУ, Новосибирск, 2013.- 216 с.
11. Hollman K. W., Hayes R.D., Burton E.J. Insurance Regulation: Where Do We Go From Here?//Business Economics.- 1993.- Vol. 28.- №4.- P. 33-39
12. Lencsis P. M. Insurance Regulation in the United States: An Overview for Business and Government. Quorum Books.- 1997.- 314 p.
13. İbrahimov K.M. Dünya sığorta bazarının inkişaf tendensiyaları və qanunauyğunluqları // "Audit" elmi-praktiki jurnal, Cild 21, №23, 2018, S.21-30
14. Сущность, виды и функции страхования. <http://www.obzh.ru/eco/6-1.html>.
15. Смирнова Н.В., Васюкова Л.К. Механизм формирования страховых резервов как средство повышения эффективности функционирования страхового рынка // Российское предпринимательство. – 2013. – Том 14. – № 15. – С. 96-108.
16. Батаев В.А. Совершенствование системы страхования и развития экономики России // Финансы, 2010, №10, С.40-44.
17. Слепухина Ю.Э. Риск как экономическая категория: распределение и перераспределение рисков в страховании // Страховое дело, 2008, №9, С. 60-71
18. Вахрамеева Н.С. Модели развития страхования в регионах мира // Молодой ученый. 2015, №4, С. 349-352.
19. Колесникова Т.В. Взаимосвязь финансовой устойчивости и конкурентоспособности страховой организации / Т.В. Колесникова // Известия Иркутской государственной экономической академии (Байкальский государственный университет экономики и права). 2015. Т. 6, № 3.
20. Гварлиани Т.Е. Управление денежными потоками в страховании. Дисс. д-ра экон. наук. Москва, 2001.-362 с.
21. Sığorta haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu. Bakı, 5 yanvar 1993-cü il, № 437.
22. Sığorta fəaliyyəti haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu. Bakı, 25 dekabr 2007-ci il, №519-IIIQ.
23. Tibbi sığorta haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı şəhəri, 28 oktyabr 1999-cu il № 725.
24. İcbari sığorta haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu. Bakı, 24 iyun 2011-ci il, № 165-IVQ.
25. İşsizlik sığortası haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu. Bakı, 30 iyun 2017-ci il, №765-VQ.
26. Azərbaycan Respublikasında maliyyə xidmətlərinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 06

dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir. Bakı,
2016. -59 s.

Агаев Г.Р., докторант

Проблемы и направления совершенствования страховой системы в условиях экономических реформ

Резюме

Цель – заключается в исследовании проблем и направлений совершенствования страховой системы в условиях экономических реформ.

Методология – состоит из системных и сравнительных методов анализа, из научных взглядов исследователей и учёных по проблемам и направлениям совершенствования страховой системы в условиях экономических реформ.

Результат – подготовка соответствующих предложений и рекомендаций по проблемам и направлениям совершенствования страховой системы в условиях экономических реформ с учетом глобальных страховых вызовов.

Ключевые слова: *экономических реформы, страховая система, страховой рынок, страховая деятельность страховых компаний.*

Agayev H.R., doctoral student

Problems and directions of improvement of an insurance system in the conditions of economic reforms

Abstract

Resume Purpose of the research – is consists of a research of problems and directions of improvement of an insurance system in the conditions of economic reforms.

Methodology – consists of system and comparative methods of the analysis, of scientific views of researchers and scientists on problems and the directions of improvement of an insurance system in the conditions of economic reforms.

Findings – preparation of the relevant proposals and recommendations about problems and directions of improvement of an insurance system in the conditions of economic reforms taking into account global insurance challenges.

Keywords: *economic reforms, insurance system, insurance market, insurance activity, insurance companies.*

Daxil olub: 11.11. 2018

Rəy verib: Sumqayıt Dövlət Universitetinin prof. Əliyev Ş.T.